РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

№ 1 (36)

Січень – лютий 2021 р.

DOI 10.53672/ej.1.2021

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій з 2015 року, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

DOI: 10.53672/ej.1.2021

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

Електронне видання

Виходить один раз на два місяці

Засновано у травні 2016 року

2021, № 1 (36)

січень – лютий 2021 р.

Київ
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.1.2021[1]
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000

Ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785)

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович[3]

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08[2]

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025

С89 **Судово-психологічна експертиза.** Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферат.-наук. online журн. — 2021. — № 1 (36) (січень – лютий 2021). — 68 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Журнал присвячений теорії і практиці судово-психологічної експертизи, застосуванню поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності. Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Для судових експертів, психологів, поліграфологів, правників, науковців і здобувачів освіти.

УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів. Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються. За точність викладеного матеріалу та достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори. Зміни тексту та скорочення, що не впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією без узгодження з автором. Комерційне використання матеріалу заборонено. Авторські права належать їх авторам. Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту.

Електронна сторінка номера — див. «Посилання»[1]

Журнал включено до: Google Scholar, ISSN Portal, Crossref, Реєстр наукових видань України, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), Реєстр суб'єктів у сфері медіа.

Випуск сформовано в електронному архіві журналу з матеріалів, оприлюднених на сайті видання; дати першого оприлюднення зазначено біля кожного матеріалу.

© Автори матеріалів, 2021
© Видавник Назаров О. А., оформлення PDF-версії, 2021

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (стаж експертної діяльності з 2000 р.), поліграфолог, правознавець

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (психологічні науки)

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика» (юридичні науки)

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», здобувач ступеня доктора філософії (юридична психологія)

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор; Одеський державний університет внутрішніх справ

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України; Національна академія внутрішніх справ

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор; Державний науково-дослідний інститут МВС України

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор; Національний університет «Одеська юридична академія»

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік Академії економічних наук України; Дніпровський державний технічний університет

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент; НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор; професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент; ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук; Одеський державний університет внутрішніх справ

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса (Полтавське відділення), атестований судовий експерт

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, атестований судовий експерт

Савостін О. П. — старший судовий експерт; Одеський НДІ судових експертиз, атестований судовий експерт

Лисенко А. Б. — експерт-поліграфолог; Міжнародна асоціація професіоналів у поліграфології (AIPP)

Шаповалов В. О. — експерт-поліграфолог, атестований судовий експерт; ГО «Колегія поліграфологів України»

Зміст

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ 4

ПЕРЕДМОВА 9

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 11

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань *11*

Хомутенко В. П., Костін О. Ю. Працівниками Одеського НДЕКЦ МВС України було прийто участь у написанні монографії «Теорія та практика проведення судових експертиз за напрямком інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності», яка відзначена Дипломом. 11

Слюсаренко В. Є. Бібліотека економічної експертизи: Слюсаренко В.Є. Практикум з бухгалтерського обліку: навч. посіб 15

Слюсаренко В. Є. Бібліотека економічної експертизи: Слюсаренко В.Є. Аудит: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні [текст]: монографія. /В.Є. Слюсаренко.-К.:"Центр учбової літератури", 2014. - 148 с. 17

Бреза І. Думка судового експерта економіста про консультативні ради утворені при органах влади: «Влада всілякими методами намагається створити ілюзію впливу громади на суспільні процеси. Не дуже хочеться вірити, що рівень свідомості українців вирiс» (27.11.2014) 19

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа *22*

Ноздрін Д. О. Деякі аспекти використання інструментальної детекції поліграфологічних досліджень в системі МВС України. 22

1.3. Судово-психологічна експертиза *25*

Костицький М. В., Луцький М. І. Костицький, М.В. Судово-психологічна експертиза в адміністративному процесі [Текст] : монографія. . . 25

1.4. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності *27*

Верховний Суд (Касаційний цивільний суд). Правова позиція Верховного Суду: участь органу опіки та піклування та подання ним письмового висновку при розгляді спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини тощо є обов'язкова 27

Верховний Суд (Касаційний цивільний суд). Правова позиція Верховного Суду: висновок спеціаліста психолога є не належним доказом у

справі з причини 1) не урахування психологом фактичних обставин справи, 2) не спілкування психолога з дитиною або одним із батьків, 3) не вивчення матеріалів справи 30

Верховний Суд (Касаційний кримінальний суд). Позиція Верховного Суду: сторона захисту вправі збирати докази після того, як обвинувальний акт було передано до суду, у тому числі звертатись до судових експертів та призначати експертизу 33

Позиція ВСУ: Судові психологічні експертизи встановлення розумової відсталості неповнолітнього, не пов'язаної з психічною хворобою такого ступеня, за якого він за розвитком не відповідає віку настання кримінальної відповідальності відіграють важливу роль . . . 36

Верховний Суд (Касаційний адміністративний суд). Загальні підходи до відшкодування моральної шкоди, завданої органом державної влади сформульовані Верховним Судом у постанові від 10.04.2019 у справі №464/3789/17 40

Верховний Суд (Касаційний адміністративний суд). Верховний Суд погодився з рішенням апеляції про відхилення висновка спеціаліста - психолога з підстав не віднесення його до кола доказів, визначених статтею 69 КАС України та присудженою компенсацією за завдану моральну шкоду у розмірі одна тисяча гривень. 43

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ 47

Відчуження одного з батьків другим – це психологічне насилля над дитиною 47

Громадська організація «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка» з 21 січня 2021 року розпочинає роботу щодо відпрацювання системи Автоматизованого анонімного тестування для складання кваліфікаційного іспиту по експертним спеціальностям 47

КЦС ВС указав на особливості доказування у справах про визначення місця проживання дитини 48

Відеоефір online Міжнародної науково-практичної конференції «СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ» м.Львів 19 лютого 2021 року 48

Міністерство юстиції України оновило інформацію щодо вартості однієї експертогодини в 2021 році, яка становить з 29 січня 2021 року - 171,61 грн. 48

Директоратом правосуддя та кримінальної юстиції було підготовлено Моніторинговий звіт за 2020 рік, який включає у тому числі розділ ефективності нормативно-правового регулювання у сфері судово-експертної діяльності 49

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 52

Демонстраційний тест EyeDetect 52

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 55

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ І ТЕЗ АВТОРІВ 58

ВІДОМОСТІ ПРО ЖУРНАЛ 61

ВИХІДНІ ДАНІ 68

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Передмова

Журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» — реферативно-науковий. Він поєднує дві ознаки, визначені ДСТУ 3017:2015: науковий журнал містить публікації про теоретичні й прикладні дослідження, а реферативний — упорядковану сукупність бібліографічних записів разом із рефератами. Тому в номері є оригінальні статті, вперше оприлюднені в нашому виданні, і реферати праць, які вже виходили в інших виданнях, на офіційних сайтах або в судових рішеннях. Кожен реферат має позначку «Реферат», анотацію та бібліографічний опис першоджерела: за кілька хвилин ви дізнаєтеся головне й зможете прочитати оригінал повністю.[1]

Шановні читачі! Кожен висновок судового експерта починається з питання, на яке ще ніхто не дав відповіді. У номері 2021, № 1 (36) ми зібрали 12 матеріалів, які допомагають шукати такі відповіді: правові позиції Верховного Суду, права дитини і сімейні спори, висновок експерта як доказ.

> *З історії світової судової експертизи. 1921 року в поліції Берклі (Каліфорнія), за підтримки шефа Огаста Воллмера, Джон Ларсон зібрав перший детектор брехні з безперервним записом показників. У справі про крадіжку в гуртожитку він за один день, упродовж 16 годин, опитав усіх 38 мешканців, після чого винна особа зізналася. У 2021 році минає 100 років від цієї події.*[2]

Читачі найчастіше знаходять у Google матеріал «Правова позиція Верховного Суду: участь органу опіки та піклування та подання ним письмового висновку при розгляді спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини тощо є обов'язкова». Почніть із нього, а потім загляньте в розділ «Но-

вини журналу»: тут щотижня з'являються нові матеріали, і саме з таких публікацій для багатьох почався шлях у науку.

Редакція журналу

REFERENCES

1. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Larson Constructs the First Modern Polygraph. EBSCO Research Starters. URL: https://www.ebsco.com/research-starters/history/larson-constructs-first-modern-polygraph (data zvernennia: 04.11.2026).

Розділ 1. Наукові публікації (статті, реферати статей)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію. До наукових публікацій подано розширену анотацію українською мовою з ключовими словами та англомовну анотацію (Abstract, Keywords); наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

Працівниками Одеського НДЕКЦ МВС України було прийто участь у написанні монографії «Теорія та практика проведення судових експертиз за напрямком інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності», яка відзначена Дипломом[1]

Хомутенко В. П., Костін О. Ю.

Реферат · оприлюднено 05.02.2021

Реферат. Колективна монографія «Теорія та практика проведення судових експертиз за напрямком інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності» за редакцією В. П. Хомутенко та О. Ю. Костіна (Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2018, 274 с.) підготовлена працівниками Одеського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України разом із викладачами Одеського національного економічного університету на основі узагальнення експертної практики та їхніх наукових праць. Автори розглядають теоретичні й прикладні питання судової експертизи: теоретичні та правові засади її призначення і проведення, науково-методичні підходи до судово-економічних і товарознавчих експертиз та оціночної діяльності, а також базові алгоритми інженерно-транспортних експертиз. Розділи й підрозділи написали чотирнадцять авторів, серед них О. Ю. Костін, В. П. Хомутенко, І. С. Луценко, Г. І. Брусенська, Д. В. Карандюк, Т. А. Кунділовська, А. В. Хомутенко; розподіл підрозділів між ними наведено в рефераті. Монографію рекомендувала вчена рада ОНЕУ (протокол № 2 від 24 жовтня 2017 р.), рецензентами стали доктор юридичних наук, професор О. М. Цільмак (Одеський державний університет внутрішніх справ) і доктор економічних наук, професор В. В. Немченко (Одеська національна академія харчових технологій). У березні 2020 року на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ праця здобула Диплом II ступеня в номінації «Монографія», а 17 вересня 2020 року на неї видано свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 99743. Реферат містить також довідку про Одеський НДЕКЦ МВС: Експертну службу МВС у березні 2002 року прийнято до Європейської мережі криміналістичних наукових установ (ENFSI), центр акредитовано за ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 (2018), а 11 січня 2021 року він отримав атестат за ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 з розширеними напрямами,

зокрема комп'ютерно-технічними, дактилоскопічними й трасологічними дослідженнями. Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам і студентам, практикуючим експертам і здобувачам кваліфікації судового експерта; повний текст доступний у репозитарії ОНЕУ.

Ключові слова: судова експертиза, інженерно-транспортна експертиза, судово-економічна експертиза, товарознавча експертиза, оціночна діяльність, призначення судової експертизи, Одеський НДЕКЦ МВС України, колективна монографія, акредитація експертних лабораторій.

Experts of the Odesa Scientific Research Expert and Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine Co-Authored the Award-Winning Monograph 'Theory and Practice of Forensic Examinations in Engineering, Economic and Commodity Research and Appraisal Activity'

Khomutenko V. P., Kostin O. Yu.

Abstract. The collective monograph 'Theory and Practice of Forensic Examinations in Engineering, Economic and Commodity Research and Appraisal Activity', edited by V. P. Khomutenko and O. Yu. Kostin (Odesa, 2018, 274 pp.), was written by experts of the Odesa Scientific Research Expert and Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine together with lecturers of Odesa National Economic University and generalises expert practice and the authors' own research. The book examines the theoretical and legal grounds for appointing and conducting forensic examinations, scientific and methodological approaches to forensic economic and commodity examinations and to appraisal, and sets out basic algorithms for engineering and vehicle examinations. Fourteen contributors, including O. Yu. Kostin, V. P. Khomutenko, I. S. Lutsenko, H. I. Brusenska and D. V. Karandiuk, share the chapters. The monograph was recommended by the Academic Council of Odesa National Economic University in October 2017 and reviewed by Professor O. M. Tsilmak (Doctor of Law) and Professor V. V. Nemchenko (Doctor of Economics). In March 2020 it re-

ceived a second-degree diploma in the 'Monograph' category at the IV International Scientific and Practical Conference 'International and National Security: Theoretical and Applied Aspects' at Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, and in September 2020 a certificate of copyright registration No. 99743 was issued. The paper also profiles the Odesa centre: the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs joined ENFSI in 2002, and the centre holds accreditation under ISO/IEC 17025:2017 covering, among other fields, computer, fingerprint and footwear trace examinations. The monograph addresses researchers, lecturers, students, practising experts and candidates for the qualification of forensic expert.

Keywords: forensic examination, engineering and vehicle examination, forensic economic examination, commodity examination, appraisal activity, appointment of forensic examination, Odesa forensic centre, ISO/IEC 17025, collective monograph.

Першоджерело: Теорія та практика проведення судових експертиз за напрямком інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності : монографія / за ред. В. П. Хомутенко, О. Ю. Костіна. Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2018. 274 с. Реферат оприлюднено в журналі 05.02.2021.

REFERENCES

1. Khomutenko V. P., Kostin O. Yu. Pratsivnykamy Odeskoho NDEKTS MVS Ukrainy bulo pryito uchast u napysanni monohrafii "Teoriia ta praktyka provedennia sudovykh ekspertyz za napriamkom inzhenernykh, ekonomichnykh, tovaroznavchykh vydiv doslidzhen ta otsinochnoi diialnosti", yaka vidznachena Dyplomom [Experts of the Odesa Scientific Research Expert and Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine Co-Authored the Award-Winning Monograph 'Theory and Practice of Forensic Examinations in Engineering, Economic and Commodity Research and Appraisal Activity'] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-vidi-spetsialnikh-znan/4239-pratsivnikami-odeskogo-ndekts-mvs-ukrajini-bulo-prijto-uchast-u-napis-

anni-monografiji-teoriya-ta-praktika-provedennya-sudovikh-ekspertiz-za-napryamkom-inzhenernikh-ekonomichnikh-tovaroznavchikh-vidiv-doslidzhen-ta-otsinochnoji-diyalnosti-yaka-vidznachena-diplomom (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Бібліотека економічної експертизи: Слюсаренко В.Є. Практикум з бухгалтерського обліку: навч. посіб[1]

Слюсаренко В. Є.

Реферат · оприлюднено 20.06.2021

Реферат. Реферат знайомить читачів рубрики «Бібліотека економічної експертизи» з навчальним посібником В. Є. Слюсаренко «Практикум з бухгалтерського обліку» (Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2016, 256 с.). Згідно з поданим у журналі описом, у посібнику викладено основи аудиту: логіку формування системи знань про сутність та історію виникнення аудиту, планування його стадій і процедур, формування аудиторських доказів, робочих документів аудитора й аудиторського висновку, оцінювання аудиторського ризику, створення суб'єкта господарювання, який може провадити аудиторську діяльність, а також методики аудиторських перевірок з надання впевненості та надання супутніх аудиторських послуг. До кожної теми додано контрольні запитання й тести. Видання адресоване студентам економічних спеціальностей закладів вищої освіти та всім, хто починає вивчати аудит. Картку посібника розміщено в Електронному репозитарії ДВНЗ «Ужгородський національний університет», а журнал забезпечив резервну копію тексту на випадок втрати оригінального ресурсу.

Ключові слова: аудит, бухгалтерський облік, аудиторські докази, аудиторський ризик, аудиторський висновок, робочі документи аудитора, навчальний посібник, економічна експертиза.

Library of Economic Expertise: V. Ye. Sliusarenko. Practicum in Accounting: A Textbook

Sliusarenko V. Ye.

Abstract. The review introduces the textbook by V. Ye. Sliusarenko 'Practicum in Accounting' (Uzhhorod: Hoverla Publishing House of Uzhhorod National University, 2016, 256 pp.), included in the journal's Library of Economic Expertise. According to the description published by the journal, the textbook sets out the fundamentals of auditing: the nature and origins of audit, the planning of audit stages and procedures, the gathering of audit evidence, the auditor's working papers and audit report, audit risk, the establishment of an entity entitled to provide audit services, and the methods of assurance engagements and related audit services. Each topic is followed by review questions and tests. The book is intended for students of economic specialities and for anyone beginning to study auditing; its record is held in the institutional repository of Uzhhorod National University.

Keywords: audit, accounting, audit evidence, audit risk, audit report, auditor's working papers, textbook.

Першоджерело: Слюсаренко В. Є. Практикум з бухгалтерського обліку : навч. посіб. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. 256 с. [2] Реферат оприлюднено в журналі 20.06.2021.

REFERENCES

1. Sliusarenko V. Ye. Biblioteka ekonomichnoi ekspertyzy: Sliusarenko V.Ye. Praktykum z bukhhalterskoho obliku: navch. posib [Library of Economic Expertise: V. Ye. Sliusarenko. Practicum in Accounting: A Textbook] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/shkola-ekspertyzy-viktorii-sliusarenko-m-uzhhorod-ukraina/5225-biblioteka-ekonomichnoji-ekspertizi-slyusarenko-v-e-praktikum-z-bukhgalterskogo-obliku-navch-posib-v-e-slyusarenko-uzhgorod-vidavnitstvo-uzhnu-goverla-2016-256-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Sliusarenko V. Ye. Praktykum z bukhhalterskoho obliku [Practical Course in Accounting] : navch. posib. Uzhhorod : Vyd-vo UzhNU "Hoverla", 2016. 256 s. URL: https://drive.google.com/file/d/1KYkAtiGKsdEEDHz9lMu804kesL9eyUt8/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Бібліотека економічної експертизи: Слюсаренко В.Є. Аудит: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні [текст]: монографія. /В.Є. Слюсаренко.-К.:"Центр учбової літератури", 2014. - 148 с.[1]

Слюсаренко В. Є.

Реферат · оприлюднено 20.06.2021

Реферат. У рубриці «Бібліотека економічної експертизи» реферовано монографію В. Є. Слюсаренко «Аудит: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні» (Київ : Центр учбової літератури, 2014, 148 с.). Авторка простежує еволюцію виникнення аудиту та розглядає його основні складники: планування, стадії й процедури аудиту, формування аудиторських доказів, робочих документів аудитора та аудиторського висновку, аудиторський ризик. Окремо висвітлено питання створення суб'єкта господарювання, який може здійснювати аудиторську діяльність, і методики аудиторських перевірок з надання впевненості та надання супутніх аудиторських послуг. Розглянуто також шляхи розвитку аудиту на сучасному етапі. Включивши монографію до «Бібліотеки економічної експертизи», журнал пропонує її судовим експертам-економістам і юристам як систематизований виклад аудиторських процедур і доказів. Картку монографії розміщено в Електронному репозитарії ДВНЗ «Ужгородський національний університет», а журнал забезпечив резервну копію тексту на випадок втрати оригінального ресурсу.

Ключові слова: аудит, аудиторська діяльність, аудиторські докази, аудиторський ризик, аудиторський висновок, методика аудиторських перевірок, розвиток аудиту в Україні, економічна експертиза.

Library of Economic Expertise: V. Ye. Sliusarenko. Audit: Current State and Development Prospects in Ukraine (Monograph, Kyiv: Centre of Educational Literature, 2014, 148 Pp.)

Sliusarenko V. Ye.

Abstract. The review presents the monograph by V. Ye. Sliusarenko 'Audit: Current State and Development Prospects in Ukraine' (Kyiv: Centre of Educational Literature, 2014, 148 pp.), included in the journal's Library of Economic Expertise. The author traces the evolution of auditing and examines its main components: the planning, stages and procedures of an audit, the gathering of audit evidence, the auditor's working papers and audit report, and audit risk. Separate attention is paid to establishing an entity entitled to provide audit services and to the methods of assurance engagements and related audit services. The book also considers the ways in which auditing in Ukraine may develop. By placing it in the Library of Economic Expertise, the journal offers the monograph to forensic economic experts and lawyers as a structured account of audit procedures and audit evidence; the record of the book is held in the institutional repository of Uzhhorod National University.

Keywords: audit, audit services, audit evidence, audit risk, audit report, audit methodology, Ukraine.

Першоджерело: Слюсаренко В. Є. Аудит: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 148 с.[2] Реферат оприлюднено в журналі 20.06.2021.

REFERENCES

1. Sliusarenko V. Ye. Biblioteka ekonomichnoi ekspertyzy: Sliusarenko V.Ye. Audyt: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Library of Economic Expertise: V. Ye. Sliusarenko. Audit: Current State and Development Prospects in Ukraine (Monograph, Kyiv: Centre of Educational Literature, 2014, 148 Pp.)] [tekst]: monohrafiia. /V.Ye. Sliusarenko.-K.:"Tsentr uchbovoi literatury", 2014. - 148 s. : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/shkola-ekspertyzy-viktorii-sliusarenko-m-uzhhorod-ukraina/5226-biblioteka-ekonomichnoji-ekspertizi-slyusarenko-v-e-audit-suchasnij-stan-ta-perspektivi-rozvitku-v-ukrajini-tekst-monografiya-v-e-slyusarenko-k-tsentr-uchbovoji-literaturi-2014-148-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Sliusarenko V. Ye. Audyt: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Audit: Current State and Development Prospects in Ukraine] : monohrafiia. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2014. 148 s. URL: https://drive.google.com/file/d/1TTGT-cABagybJCvyX2XlilcfNKQStktf/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Думка судового експерта економіста про консультативні ради утворені при органах влади: «Влада всілякими методами намагається створити ілюзію впливу громади на суспільні процеси. Не дуже хочеться вірити, що рівень свідомості українців вирiс» (27.11.2014)[1]

Бреза І.

Реферат · оприлюднено 20.06.2021

Реферат. Матеріал відтворює частину інтерв'ю-бесіди журналістки Ірини Брези з Вікторією Слюсаренко, аудитором і судовим експертом-економістом, секретарем Громадської ради при Ужгородській міській раді, опублікованої 27 листопада 2014 року на інформаційно-аналітичному сайті Zaholovok.com.ua (Закарпаття. Про головне) у рубриці «Ранкова кава». Предметом розмови є реальний вплив громадських об'єднань на рішення влади. Співрозмовниця вважає, що громада здатна впливати на події й рішення, а також на свідомість людей, які прийшли у владу, проте влада намагається створити лише ілюзію такого впливу через «кишенькові» громадські й консультативні ради при податкових органах, прокуратурі та обласній державній адміністрації. На прикладах складу таких рад у Закарпатській області вона стверджує, що їх очолюють колишні працівники відповідних органів або близькі до влади особи, які не прагнуть змін. Протилежністю названо Громадську раду при Ужгородській міській раді: її члени, переважно фахівці різних галузей, подають позови щодо комунальних тарифів, протидіють незаконним оборудкам із земельними ділянками, ведуть просвітницьку роботу з батьками щодо благодійних внесків, інформують пацієнтів про їхні права, аналізують ремонт доріг. Во-

дночас рада має лише дорадчий статус, і її рішення не обов'язкові для органів місцевого самоврядування. Окремий блок присвячено досвіду аудитора, який відстоює інтереси платників податків у судах за умов тиску контролюючих органів і, на думку співрозмовниці, залежності судів від влади; за її словами, близько 90 % позовів, розпочатих нею разом із колегою, мають позитивний результат. Наприкінці В. Слюсаренко розповідає про викладання в університеті, роботу над докторською дисертацією, співпрацю з Реанімаційним пакетом реформ, власні захоплення та враження від подорожі до ОАЕ. Для читачів журналу інтерв'ю становить інтерес як свідчення громадянської позиції судового експерта-економіста та її оцінок незалежності судів і взаємодії фахівців з органами влади.

Ключові слова: громадська рада, консультативні ради при органах влади, громадський контроль, судовий експерт-економіст, аудитор, незалежність судів, захист прав платників податків, Ужгородська міська рада, інтерв'ю.

A Forensic Economic Expert on Advisory Councils at Public Authorities: 'The Authorities Use Every Means to Create an Illusion of Community Influence on Social Processes. They Would Rather Not Believe That the Awareness of Ukrainians Has Grown' (27 November 2014)

Breza I.

Abstract. The paper reproduces part of an interview given by Viktoriia Sliusarenko, an auditor and forensic economic expert serving as secretary of the Public Council at Uzhhorod City Council, to journalist Iryna Breza. The interview appeared on 27 November 2014 on the information and analytical website Zaholovok.com.ua in the 'Morning Coffee' column. Its main theme is whether civil society can genuinely influence the decisions of the authorities. The interviewee holds that the community can affect both decisions and the mindset of those in power, while the authorities try to create only an illusion of such influence through 'pocket' public and advisory councils attached to tax authorities, the prosecutor's office and the regional state administration. Citing examples from Zakarpattia region, she argues that these coun-

cils are headed by former officials of the same bodies or persons close to the authorities. By contrast, the Public Council at Uzhhorod City Council is described as composed mainly of specialists who file lawsuits over utility tariffs, oppose unlawful land deals, inform parents and patients of their rights and monitor road repairs, although its decisions are only advisory. Sliusarenko also speaks about her work as an auditor defending taxpayers in court under pressure from supervisory bodies and, in her view, dependent courts, reporting that about 90 per cent of the lawsuits initiated by her and a colleague ended favourably. She mentions university teaching, work on a doctoral thesis and cooperation with the Reanimation Package of Reforms. For readers of the journal the interview illustrates the civic position of a forensic economic expert and her assessment of court independence and of the interaction between specialists and public authorities.

Keywords: public council, advisory councils, civic oversight, forensic economic expert, auditor, judicial independence, taxpayers' rights, Uzhhorod, interview.

Першоджерело: Бреза І. Ранкова кава з Вікторією Слюсаренко : [інтерв'ю-бесіда]. Zaholovok.com.ua (Закарпаття. Про головне) : інформ.-аналіт. сайт. 2014. 27 листоп. Реферат оприлюднено в журналі 20.06.2021.

REFERENCES

1. Breza I. Dumka sudovoho eksperta ekonomista pro konsultatyvni rady utvoreni pry orhanakh vlady: "Vlada vsiliakymy metodamy namahaietsia stvoryty iliuziiu vplyvu hromady na suspilni protsesy. Ne duzhe khochetsia viryty, shcho riven svidomosti ukraintsiv vyris" (27.11.2014) [A Forensic Economic Expert on Advisory Councils at Public Authorities: 'The Authorities Use Every Means to Create an Illusion of Community Influence on Social Processes. They Would Rather Not Believe That the Awareness of Ukrainians Has Grown' (27 November 2014)] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/shkola-ekspertyzy-viktorii-sliusarenko-m-uzhhorod-ukraina/5227-dumka-

sudovogo-eksperta-ekonomista-pro-konsultativni-radi-utvoreni-pri-organakh-vladi-khto-zaraz-pri-vladi-ne-duzhe-khochetsya-viriti-shcho-riven-svidomosti-ukrajintsiv-viris-i-vlada-vsilyakimi-metodami-namagaetsya-stvoriti-ilyuziyu-vplivu-gromadi-na-suspilni-protsesi-data-publikatsiji-27-11-2014 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

Деякі аспекти використання інструментальної детекції поліграфологічних досліджень в системі МВС України[1]

Ноздрін Д. О.

Реферат · оприлюднено 20.02.2021

Реферат. Д. О. Ноздрін у статті, опублікованій у «Південноукраїнському правничому часописі» (2016, № 1, с. 91–95), розглядає інструментальну детекцію, тобто опитування із застосуванням поліграфа, як засіб перевірки кандидатів на посаду судді. Вихідна теза автора: під час конкурсного відбору суддів в Україні поліграф не використовують, тоді як у Республіці Молдова таке тестування є обов'язковим. Ноздрін пропонує закріпити в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» процедурні гарантії: тестування має проводити атестований спеціаліст у спеціально відведеному приміщенні, перебіг опитування слід фіксувати технічними засобами відео- та звукозапису, а сертифікаційні й технічні вимоги до поліграфа повинен затвердити Кабінет Міністрів України. Від тестування пропонується звільняти лише вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; саму процедуру автор вважає нешкідливою для життя і здоров'я особи. Центральним у концепції є ймовірнісний статус результатів: вони мають сприяти формуванню внутрішнього переконання членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів, але не можуть бути самостійною підставою для відмови кандидатові в призначенні, а негативний результат лише зумовлює додаткову перевірку. Тестування може стосуватися фактів протиправного насильства, корупційних чи інших протиправних

діянь кандидата, проте його результати не можна використовувати для обвинувачення в кримінальному, адміністративному чи дисциплінарному правопорушенні. Теоретичну основу праці становлять законопроєкт від 12.03.2013 № 2521 про доповнення КПК України положеннями щодо використання поліграфа, посібник В. О. Криволапчука, І. В. Клименка й О. А. Назарова про міжнародний досвід застосування поліграфних технологій та перспективи їх використання в системі МВС, праці Д. А. Мовчана, Т. Р. Морозової, О. І. Мотляха, інформаційний лист О. А. Назарова для суддів щодо судової психологічної експертизи з використанням поліграфа, посібник С. К. Делікатного та Ж. Ю. Половнікової. Запропонована модель розмежовує кадрову перевірку й доказування і тому корисна правникам, поліграфологам і судовим експертам.

Ключові слова: поліграф, інструментальна детекція, конкурсний відбір суддів, кандидат на посаду судді, Вища кваліфікаційна комісія суддів, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», ймовірнісний характер результатів, доброчесність, Республіка Молдова, МВС України.

Certain Aspects of the Use of Instrumental Detection in Polygraph Examinations in the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Nozdrin D. O.

Abstract. D. O. Nozdrin's article in the journal Pivdennoukrainskyi Pravnychyi Chasopys (South Ukrainian Law Journal, 2016, No. 1, pp. 91–95) considers instrumental detection by means of the polygraph as a tool for vetting candidates for judicial office. The author starts from the observation that polygraph testing is not used in the competitive selection of judges in Ukraine, whereas in the Republic of Moldova it is mandatory. He proposes amending the Law of Ukraine 'On the Judiciary and the Status of Judges' to provide procedural safeguards: testing should be carried out by a certified specialist in specially designated premises, the procedure should be video and audio recorded, and certification and technical requirements for polygraph instruments should be approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine. Only

pregnant women and women with children under three would be exempt, and the procedure is described as harmless to life and health. The key element of the proposal is the probabilistic status of the results: they may help members of the High Qualification Commission of Judges form an inner conviction but cannot by themselves justify refusing appointment, and a negative result should only trigger additional checks. Testing may address unlawful violence, corruption or other wrongdoing by the candidate, yet its results may not be used to charge the candidate with a criminal, administrative or disciplinary offence. The analysis relies on draft law No. 2521 of 12 March 2013 on polygraph use in criminal proceedings and on Ukrainian works on polygraph practice, including a manual by V. O. Kryvolapchuk, I. V. Klymenko and O. A. Nazarov. The proposed model separates personnel screening from criminal proof and is relevant to lawyers, polygraph examiners and forensic experts.

Keywords: polygraph, instrumental detection, selection of judges, candidates for judicial office, High Qualification Commission of Judges, integrity vetting, probabilistic results, Republic of Moldova, Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Першоджерело: Ноздрін Д. О. Деякі аспекти використання інструментальної детекції поліграфологічних досліджень в системі МВС України. Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 1. С. 91–95.[2] Реферат оприлюднено в журналі 20.02.2021.

REFERENCES

1. Nozdrin D. O. Deiaki aspekty vykorystannia instrumentalnoi detektsii polihrafolohichnykh doslidzhen v systemi MVS Ukrainy [Certain Aspects of the Use of Instrumental Detection in Polygraph Examinations in the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/4359-nozdrin-d-o-deyaki-aspekti-vikoristannya-instrumentalnoji-detektsiji-poligrafologichnikh-doslidzhen-v-sistemi-mvs-

ukrajini-d-o-nozdrin-pivdennoukrajinskij-pravnichij-chasopis-2016-1 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Nozdrin D. O. Deiaki aspekty vykorystannia instrumentalnoi detektsii polihrafolohichnykh doslidzhen v systemi MVS Ukrainy [Certain Aspects of the Use of Instrumental Detection in Polygraph Examinations in the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Pivdennoukrainskyi pravnychyi chasopys. 2016. № 1. S. 91–95. URL: https://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1033/1/%D0%9D%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%BD1%202016.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.3. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Костицький, М.В. Судово-психологічна експертиза в адміністративному процесі [Текст] : монографія[1]

Костицький М. В., Луцький М. І.

Реферат · оприлюднено 02.06.2021

Реферат. Реферат містить бібліографічні відомості про монографію М. В. Костицького та М. І. Луцького «Судово-психологічна експертиза в адміністративному процесі», підготовлену в Івано-Франківському університеті права імені Короля Данила Галицького (Івано-Франківськ : Видавнича справа, 2011, 307 с.). Як видно з назви, праця присвячена застосуванню судово-психологічної експертизи в адміністративному процесі. Опис уміщено в рубриці «Судово-психологічна експертиза», щоб привернути увагу судових експертів-психологів, юристів і науковців до цього напряму досліджень. Анотації, змісту чи інших відомостей про структуру та положення монографії матеріал не містить.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, адміністративний процес, адміністративне судочинство, спеціальні психологічні знання, монографія.

Kostytskyi M. V. Forensic Psychological Examination in Administrative Proceedings: Monograph

Kostytskyi M. V., Lutskyi M. I.

Abstract. The entry provides bibliographic information on the monograph by M. V. Kostytskyi and M. I. Lutskyi 'Forensic Psychological Examination in Administrative Proceedings', prepared at the King Danylo Halytskyi University of Law in Ivano-Frankivsk (Ivano-Frankivsk: Vydavnycha Sprava, 2011, 307 pp.). As the title indicates, the book deals with the use of forensic psychological examination in administrative proceedings. The entry is placed in the journal's section on forensic psychological examination to draw the attention of forensic psychologists, lawyers and researchers to this field; no abstract or table of contents of the monograph is reproduced.

Keywords: forensic psychological examination, administrative proceedings, administrative justice, psychological expertise, monograph.

Першоджерело: Костицький М. В., Луцький М. І. Судово-психологічна експертиза в адміністративному процесі : монографія / Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького. Івано-Франківськ : Видавнича справа, 2011. 307 с. Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.

REFERENCES

1. Kostytskyi M. V., Lutskyi M. I. Kostytskyi, M.V. Sudovo-psykholohichna ekspertyza v administratyvnomu protsesi [Kostytskyi M. V. Forensic Psychological Examination in Administrative Proceedings: Monograph] [Tekst] : monohrafiia : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5086-kostitskij-m-v-sudovo-psikhologichna-ekspertiza-v-administrativnomu-protsesi-tekst-monografiya-kostitskij-m-v-lutskij-m-i-ivano-frankiv-un-t-prava-im-korolya-danila-galitskogo-ivano-frankivsk-vidavnicha-sprava-2011-307-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правова позиція Верховного Суду: участь органу опіки та піклування та подання ним письмового висновку при розгляді спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини тощо є обов'язкова[1]

Верховний Суд (Касаційний цивільний суд).

Реферат офіційного документа · оприлюднено 23.01.2021

Реферат. Матеріал розкриває правову позицію Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, викладену в постанові від 23 грудня 2020 року у справі № 712/11527/17 (провадження № 61-18882св19), щодо обов'язкової участі органу опіки та піклування в розгляді сімейних спорів. Верховний Суд нагадує, що за частиною четвертою статті 263 ЦПК України суд при виборі й застосуванні норми права враховує висновки щодо її застосування, викладені в постановах Верховного Суду, а доводи касаційної скарги оцінюються через системний аналіз норм матеріального права. Відповідно до статті 19 СК України участь органу опіки та піклування обов'язкова в спорах про участь одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця її проживання, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері чи батька, позбавлених батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її не на підставі закону чи рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним. Орган опіки подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною чи брати участь у її вихованні, а також інших документів, що стосуються справи. Суд може не погодитися з таким висновком, якщо він недостатньо обґрунтований або суперечить інтересам дитини. У справах про місце проживання дитини суди мають виходити на-

самперед з її інтересів, ураховуючи сталі соціальні зв'язки, місце навчання, психологічний стан, і дотримуватися балансу між інтересами дитини, правом батьків на виховання та їхнім обов'язком діяти в її інтересах. Справу направлено на новий розгляд до апеляційного суду, зокрема з огляду на принцип процесуальної економії, адже саме цей суд уповноважений встановлювати фактичні обставини, досліджувати й оцінювати докази. Під час нового розгляду він має з'ясувати доцільність визначення місця проживання дитини з батьком або матір'ю з урахуванням висновків органів опіки щодо обох варіантів, найкращих інтересів дитини та її чутливості. Для судових експертів-психологів позиція важлива тим, що психологічний стан дитини прямо названо серед обставин, які суд зважує поряд із висновком органу опіки та піклування.

Ключові слова: Верховний Суд, орган опіки та піклування, висновок органу опіки та піклування, місце проживання дитини, найкращі інтереси дитини, стаття 19 Сімейного кодексу України, участь у вихованні дитини, психологічний стан дитини, процесуальна економія.

Legal Position of the Supreme Court: Participation of the Guardianship Authority and Submission of Its Written Opinion Are Mandatory in Disputes over a Parent's Participation in a Child's Upbringing, the Child's Place of Residence and Similar Matters

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi tsyvilnyi sud).

Abstract. The paper presents the legal position of the Civil Cassation Court within the Supreme Court set out in its ruling of 23 December 2020 in case No. 712/11527/17 (proceedings No. 61-18882sv19). The Court recalls that under Article 263(4) of the Civil Procedure Code of Ukraine courts must take into account the Supreme Court's conclusions on the application of legal provisions, and that cassation arguments are assessed through a systematic analysis of substantive law. Under Article 19 of the Family Code of Ukraine, the participation of the guardianship and custody authority is mandatory in disputes concerning a parent's participation in a child's upbringing, the child's place of residence,

deprivation and restoration of parental rights, visits by parents deprived of such rights, removal of a child from a person holding the child unlawfully, parental management of the child's property, and cancellation or invalidation of adoption. The authority submits a written opinion based on an inspection of the living conditions of the child, the parents and other persons wishing to live with the child, as well as on other documents. A court may depart from that opinion if it is insufficiently reasoned or contrary to the child's interests. In residence disputes courts must give priority to the child's interests, taking into account stable social ties, place of study and psychological state, and balance them against parental rights and duties. Relying also on the principle of procedural economy, the Supreme Court remitted the case to the appellate court, which is empowered to establish facts and assess evidence, and instructed it to decide whether the child should live with the father or the mother in light of the guardianship authorities' opinions and the child's best interests. For forensic psychologists, the ruling confirms that the child's psychological state is weighed together with the guardianship authority's opinion.

Keywords: Supreme Court of Ukraine, guardianship and custody authority, written opinion of the guardianship authority, child's place of residence, best interests of the child, Family Code of Ukraine, parental rights, psychological state of the child, procedural economy.

Першоджерело: Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 23.12.2020 у справі № 712/11527/17 (провадження № 61-18882св19).[2] Реферат оприлюднено в журналі 23.01.2021.

REFERENCES

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi tsyvilnyi sud). Pravova pozytsiia Verkhovnoho Sudu: uchast orhanu opiky ta pikluvannia ta podannia nym pysmovoho vysnovku pry rozghliadi sporiv shchodo uchasti odnoho z batkiv u vykhovanni dytyny, vyznachennia mistsia prozhyvannia dytyny toshcho ye oboviazkova [Legal Position of the Supreme Court: Participation of the Guardianship Authority and Submission of Its Written Opinion Are

Mandatory in Disputes over a Parent's Participation in a Child's Upbringing, the Child's Place of Residence and Similar Matters] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/4128-pravova-pozitsiya-verkhovnogo-sudu-uchast-organu-opiki-ta-pikluvannya-ta-podannya-nim-pismovogo-visnovku-pri-rozglyadi-sporiv-shchodo-uchasti-odnogo-z-batkiv-u-vikhovanni-ditini-viznachennya-mistsya-prozhivannya-ditini-toshcho-e-obov-yazkova (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Postanova Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 23.12.2020 u spravi № 712/11527/17 (provadzhennia № 61-18882s-v19) [Ruling of the Civil Cassation Court Within the Supreme Court of 23.12.2020 in Case No. 712/11527/17 (Proceedings No. 61-18882Sv19)]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93835748 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Правова позиція Верховного Суду: висновок спеціаліста психолога є не належним доказом у справі з причини 1) не урахування психологом фактичних обставин справи, 2) не спілкування психолога з дитиною або одним із батьків, 3) не вивчення матеріалів справи[1]

Верховний Суд (Касаційний цивільний суд).

Реферат офіційного документа · оприлюднено 23.01.2021

Реферат. Предметом матеріалу є правова позиція Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду з постанови від 23 грудня 2020 року у справі № 712/11527/17 (провадження № 61-18882св19) щодо доказового значення висновку спеціаліста-психолога в спорі про місце проживання малолітньої дитини. Апеляційний суд узяв до уваги висновок спеціаліста за результатами психологічного дослідження від 18 червня 2019 року № 04/19, виконаного юридичним психологом. Верховний Суд установив, що цей висновок ґрунтувався на поясненнях матері та окремих документах, наданих лише однією стороною; матеріалів справи психолог не дос-

ліджувала, з дитиною та батьком особисто не спілкувалася, а висновки про зв'язок матері з дитиною такого віку мали загальний характер і не враховували фактичних обставин справи. Тому такий висновок не містить інформації щодо предмета доказування і не є належним доказом. Суд нагадав, що в спорах про місце проживання дитини вирішальними є її інтереси з урахуванням сталих соціальних зв'язків, місця навчання, психологічного стану та балансу між інтересами дитини і правами та обов'язками батьків. Наведено тлумачення частини першої статті 161 СК України з постанови КЦС ВС від 14 лютого 2019 року у справі № 377/128/18: суд зважає на ставлення батьків до виконання обов'язків, особисту прихильність дитини до кожного з них, її вік і стан здоров'я, особисті якості батьків, їхні стосунки з дитиною та можливість створити умови для виховання й розвитку. З постанови Великої Палати Верховного Суду від 17 жовтня 2018 року у справі № 402/428/16-ц відтворено висновок, що Декларація прав дитини не є міжнародним договором, тоді як стаття 3 Конвенції про права дитини, ратифікованої 27 лютого 1991 року, зобов'язує всі суди приділяти першочергову увагу найкращим інтересам дитини. Висновки судів обох інстанцій щодо місця проживання дитини Верховний Суд визнав передчасними. Для судових експертів-психологів і спеціалістів позиція окреслює мінімальні вимоги до дослідження: вивчення матеріалів справи, особисте обстеження дитини й обох батьків і прив'язку висновків до конкретних обставин.

Ключові слова: висновок спеціаліста-психолога, належність доказів, предмет доказування, місце проживання дитини, найкращі інтереси дитини, Верховний Суд, стаття 161 Сімейного кодексу України, Конвенція про права дитини, психологічне дослідження.

Legal Position of the Supreme Court: A Psychologist's Specialist Opinion Is Not Relevant Evidence Where the Psychologist (1) Disregarded the Facts of the Case, (2) Did Not Communicate with the Child or One of the Parents, and (3) Did Not Examine the Case File

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi tsyvilnyi sud).

Abstract. The paper analyses the position of the Civil Cassation Court within the Supreme Court, set out in its ruling of 23 December 2020 in case No. 712/11527/17 (proceedings No. 61-18882sv19), on the evidential value of a psychologist's specialist opinion in a dispute over a young child's place of residence. The appellate court had relied on an opinion of 18 June 2019 No. 04/19 prepared by a legal psychologist. The Supreme Court found that the opinion was based on the mother's explanations and on documents supplied by one party only; the psychologist had not examined the case file or personally communicated with the child or the father, and her conclusions about the bond between a mother and a child of that age were general and detached from the facts. Such an opinion contains no information on the facts to be proved and is therefore not relevant evidence. The Court reiterated that in residence disputes the child's interests prevail, with regard to stable social ties, place of study, psychological state and the balance between the child's interests and parental rights and duties. It cited its interpretation of Article 161(1) of the Family Code of Ukraine in case No. 377/128/18 (14 February 2019), covering the parents' attitude to their duties, the child's attachment to each parent, age, health, the parents' personal qualities and their ability to provide for upbringing, and the Grand Chamber's ruling in case No. 402/428/16-ts (17 October 2018) on the binding force of Article 3 of the Convention on the Rights of the Child. The lower courts' conclusions were held premature. For forensic psychologists the ruling sets minimum standards: study of the case file, personal assessment of the child and both parents, and conclusions tied to the specific circumstances.

Keywords: psychologist's specialist opinion, relevance of evidence, facts to be proved, child's place of residence, best interests of the child, Supreme Court of Ukraine, Family Code of Ukraine, Convention on the Rights of the Child, psychological assessment.

Першоджерело: Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 23.12.2020 у справі № 712/11527/17 (прова-

дження № 61-18882св19).[2] Реферат оприлюднено в журналі 23.01.2021.

REFERENCES

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi tsyvilnyi sud). Pravova pozytsiia Verkhovnoho Sudu: vysnovok spetsialista psykholoha ye ne nalezhnym dokazom u spravi z prychyny 1) ne urakhuvannia psykholohom faktychnykh obstavyn spravy, 2) ne spilkuvannia psykholoha z dytynoiu abo odnym iz batkiv, 3) ne vyvchennia materialiv spravy [Legal Position of the Supreme Court: A Psychologist's Specialist Opinion Is Not Relevant Evidence Where the Psychologist (1) Disregarded the Facts of the Case, (2) Did Not Communicate with the Child or One of the Parents, and (3) Did Not Examine the Case File] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/4127-pravova-pozitsiya-verkhovnogo-sudu-visnovok-spetsialista-psikhologa-bez-urakhuvannya-faktichnikh-obstavin-spravi-ne-spilkuvannya-z-ditinoyu-ta-jiji-batkami-ne-vivchennya-materialiv-spravi-e-ne-nalezhnim-dokazom-u-spravi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Postanova Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 23.12.2020 u spravi № 712/11527/17 (provadzhennia № 61-18882s-v19) [Ruling of the Civil Cassation Court Within the Supreme Court of 23.12.2020 in Case No. 712/11527/17 (Proceedings No. 61-18882Sv19)]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93835748 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Позиція Верховного Суду: сторона захисту вправі збирати докази після того, як обвинувальний акт було передано до суду, у тому числі звертатись до судових експертів та призначати експертизу[1]

Верховний Суд (Касаційний кримінальний суд).

Реферат офіційного документа · оприлюднено 22.01.2021

Реферат. Розглянуто правову позицію Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, викладену в постанові від 08 грудня 2020 року у справі № 278/1306/17, щодо права сторони захи-

сту збирати докази після передання обвинувального акта до суду. Суд першої інстанції визнав недопустимим висновок експерта, наданий захистом, оскільки експертизу проведено після закінчення строків досудового розслідування, і послався на частину восьму статті 223 КПК України, за якою слідчі (розшукові) дії після спливу цих строків є недійсними, а отримані внаслідок них докази недопустимими. Верховний Суд з таким підходом не погодився. Згідно зі статтею 20 і пунктом 8 частини третьої статті 42 КПК обвинувачений має право збирати й подавати докази, а обвинуваченим за частиною другою статті 42 є особа, обвинувальний акт щодо якої передано до суду в порядку статті 291 Кодексу. Буквальне тлумачення цих норм означає, що захист може самостійно звертатися до експертів і після передання обвинувального акта, а протилежний висновок суперечить чіткому змісту закону. Право захисту надати суду висновок експерта прямо передбачене частиною другою статті 101 КПК; частина друга статті 22 гарантує сторонам рівні права на збирання та подання доказів, а частина шоста покладає на суд обов'язок створити умови для ефективної реалізації цих прав. Закріпивши право захисту подавати експертні висновки, законодавець тим самим зобов'язав суд розглядати їх у сукупності з іншими доказами, що відповідає пункту 1 і підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Позбавлення захисту можливості подати власні експертні докази Верховний Суд кваліфікував як істотне порушення кримінального процесуального закону. Позиція має пряме практичне значення для адвокатів і судових експертів, зокрема недержавних: висновок, підготовлений на замовлення захисту на судовій стадії, не можна відкинути лише з посиланням на закінчення строків досудового розслідування.

Ключові слова: сторона захисту, збирання доказів, висновок експерта, обвинувальний акт, допустимість доказів, строки досудового розслідування, стаття 101 КПК України, рівність сторін,

стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Верховний Суд.

Position of the Supreme Court: The Defence May Collect Evidence After the Indictment Has Been Submitted to Court, Including Approaching Forensic Experts and Commissioning Examinations

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi kryminalnyi sud).

Abstract. The paper reviews the position of the Criminal Cassation Court within the Supreme Court, stated in its ruling of 8 December 2020 in case No. 278/1306/17, on the right of the defence to gather evidence after the indictment has been sent to court. The first-instance court had declared inadmissible an expert opinion submitted by the defence because the examination had been carried out after the pre-trial investigation period had expired, relying on Article 223(8) of the Criminal Procedure Code of Ukraine, under which investigative actions taken after that period are invalid and the resulting evidence inadmissible. The Supreme Court disagreed. Under Article 20 and Article 42(3)(8) of the Code the accused has the right to collect and submit evidence, and under Article 42(2) a person becomes the accused once the indictment has been submitted to court under Article 291. A literal reading of these provisions therefore allows the defence to approach experts independently at the trial stage. Article 101(2) expressly entitles the defence to present an expert opinion, Article 22(2) guarantees equal rights of the parties to collect and present evidence, and Article 22(6) obliges the court to ensure that these rights can be exercised effectively. By granting the defence this right, the legislator also obliged the court to consider such opinions together with other evidence, in line with Article 6 §§ 1 and 3(b) of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Depriving the defence of any opportunity to present its own expert evidence was held to be a substantial violation of criminal procedural law. The position matters for defence lawyers and forensic experts, including non-state experts: an opinion commissioned by the defence at trial cannot be rejected merely because the investigation period has expired.

Keywords: defence, collection of evidence, expert opinion, indictment, admissibility of evidence, pre-trial investigation period, equality of arms, Article 6 of the European Convention on Human Rights, Supreme Court of Ukraine, Criminal Procedure Code of Ukraine.

Першоджерело: Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 08.12.2020 у справі № 278/1306/17.[2] Реферат оприлюднено в журналі 22.01.2021.

REFERENCES

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi kryminalnyi sud). Pozytsiia Verkhovnoho Sudu: storona zakhystu vpravi zbyraty dokazy pislia toho, yak obvynuvalnyi akt bulo peredano do sudu, u tomu chysli zvertatys do sudovykh ekspertiv ta pryznachaty ekspertyzu [Position of the Supreme Court: The Defence May Collect Evidence After the Indictment Has Been Submitted to Court, Including Approaching Forensic Experts and Commissioning Examinations] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/4126-pozitsiya-verkhovnogo-sudu-storona-zakhistu-vpravi-zbirati-dokazi-pislya-togo-yak-obvinuvalnij-akt-bulo-peredano-do-sudu-u-tomu-chisli-zvertatis-do-sudovikh-ekspertiv-ta-priznachati-ekspertizu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Postanova Kasatsiinoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 08.12.2020 u spravi № 278/1306/17 [Ruling of the Criminal Cassation Court Within the Supreme Court of 08.12.2020 in Case No. 278/1306/17]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/94264608 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Позиція ВСУ: Судові психологічні експертизи встановлення розумової відсталості неповнолітнього, не пов'язаної з психічною хворобою такого ступеня, за якого він за розвитком не відповідає віку настання кримінальної відповідальності відіграють важливу роль[1]

Реферат · оприлюднено 28.06.2021

Реферат. Юсупова К. О. у матеріалах міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (Київ, КНДІСЕ, 5 листопада 2019 р.) розглядає окремі проблеми призначення комплексної психолого-психіатричної та психологічної експертиз у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. Вихідним пунктом є п. 1 ч. 1 ст. 485 КПК України: у такому провадженні, крім обставин, передбачених ст. 91 КПК, з'ясовують повні й усебічні відомості про особу неповнолітнього, тобто його вік (число, місяць і рік народження), стан здоров'я, рівень розвитку та інші соціально-психологічні риси, які враховують під час індивідуалізації відповідальності чи обрання заходу виховного характеру. Авторка розмежовує способи встановлення цих даних. Вік підтверджують долучені до справи копії свідоцтва про народження, актового запису чи ID-картки. Натомість темперамент, інтереси, ціннісні орієнтації, взаємини в сім'ї та колективі, ставлення до навчання й праці, участь у суспільному житті мають бути відображені в процесуальних документах, зокрема у висновках психологічних експертиз. Окремо проаналізовано ситуацію, коли є дані про розумову відсталість неповнолітнього чи відставання в його психічному розвитку, не пов'язані з психічним розладом. Тоді суд і органи досудового розслідування зобов'язані з'ясувати, чи міг неповнолітній повною мірою усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій (бездіяльності) або керувати ними, і для цього призначають судові експертизи. Нормативним орієнтиром слугує п. 18 постанови Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 2 «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру». Якщо є підстави вважати, що за інтелектуальним розвитком неповнолітній не досяг віку (14, 16 або 18 років), зазначеного в документах про народження, слід призначити комплексну психолого-психіатрично-педагогічну експертизу. У разі підтвердження відсталості, не пов'язаної з психічним

розладом, суд має розглянути питання про визнання особи такою, що не досягла віку кримінальної відповідальності, і про можливе застосування примусових заходів виховного характеру. Отже, висновок такої експертизи впливає не лише на індивідуалізацію відповідальності, а й на саму можливість притягнення неповнолітнього до кримінальної відповідальності. Реферат допоможе слідчим, прокурорам, захисникам, суддям і судовим експертам-психологам правильно обирати вид експертизи та формулювати питання до експертів.

Ключові слова: неповнолітній, кримінальне провадження щодо неповнолітніх, судово-психологічна експертиза, комплексна психолого-психіатрична експертиза, розумова відсталість, відставання в психічному розвитку, вік кримінальної відповідальності, примусові заходи виховного характеру, ст. 485 КПК України, постанова Пленуму Верховного Суду України.

Position of the Supreme Court of Ukraine: Forensic Psychological Examinations Establishing a Juvenile's Mental Retardation Unrelated to Mental Illness, to a Degree at Which the Juvenile's Development Does Not Correspond to the Age of Criminal Responsibility, Play an Important Role

Abstract. This abstract summarises a paper by Yusupova K. O. published in the proceedings of the international research-to-practice conference on topical issues of forensic expertology, criminalistics and criminal procedure (Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise, 5 November 2019). The paper addresses the appointment of complex psychological-psychiatric and psychological examinations in criminal proceedings against juveniles. Under Article 485(1)(1) of the Criminal Procedure Code of Ukraine, investigators and courts must obtain complete information about the juvenile: exact age, health, level of development and other socio-psychological traits relevant to individualising liability or choosing an educational measure. The author separates documentary proof of age (birth certificate, civil registry record, ID card) from the assessment of temperament, interests, value orienta-

tions, family and peer relations and attitudes to study and work, which should be reflected in procedural documents, including the conclusions of psychological examinations. Where there is evidence of mental retardation or developmental delay not caused by a mental disorder, the court and pre-trial investigation bodies must establish whether the juvenile could fully understand the factual nature and social danger of his or her conduct or control it. The paper relies on paragraph 18 of Resolution No. 2 of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of 15 May 2006, which calls for a complex psychological-psychiatric-pedagogical examination when a juvenile's intellectual development may lag behind the documented age of 14, 16 or 18. If the lag is confirmed, the court should decide whether the juvenile has reached the age of criminal responsibility and whether compulsory educational measures apply. The material helps investigators, defence lawyers, judges and forensic psychologists choose the type of examination and frame questions to experts.

Keywords: juvenile, criminal proceedings against juveniles, forensic psychological examination, complex psychological-psychiatric examination, mental retardation, developmental delay, age of criminal responsibility, compulsory educational measures, Criminal Procedure Code of Ukraine, Plenum of the Supreme Court of Ukraine.

Реферат оприлюднено в журналі 28.06.2021. Відомості про першу публікацію уточнюються редакцією.

REFERENCES

1. Pozytsiia VSU: Sudovi psykholohichni ekspertyzy vstanovlennia rozumovoi vidstalosti nepovnolitnoho, ne poviazanoi z psykhichnoiu khvoroboiu takoho stupenia, za yakoho vin za rozvytkom ne vidpovidaie viku nastannia kryminalnoi vidpovidalnosti vidihraiut vazhlyvu rol [Position of the Supreme Court of Ukraine: Forensic Psychological Examinations Establishing a Juvenile's Mental Retardation Unrelated to Mental Illness, to a Degree at Which the Juvenile's Development Does Not Correspond to the Age of Criminal Responsibility, Play an Important Role] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v

yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5264-pozitsiya-vsu-sudovi-psikhologichni-ekspertizi-vstanovlennya-rozumovoji-vidstalosti-nepovnolitnogo-ne-pov-yazanoji-z-psikhichnoyu-khvoroboyu-takogo-stupenya-za-yakogo-vin-za-rozvitkom-ne-vidpovidae-viku-nastannya-kriminalnoji-vidpovidalnosti-vidigrayut-vazhlivu-rol-u-protsesi-dokazuvannya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Загальні підходи до відшкодування моральної шкоди, завданої органом державної влади сформульовані Верховним Судом у постанові від 10.04.2019 у справі №464/3789/17[1]

Верховний Суд (Касаційний адміністративний суд).

Реферат офіційного документа · оприлюднено 21.02.2021

Реферат. Постановою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 10 квітня 2019 р. у справі № 464/3789/17 сформульовано загальні підходи до відшкодування моральної шкоди, завданої органом державної влади. Правову основу позиції суду становлять ст. 56 Конституції України, що гарантує відшкодування за рахунок держави шкоди від незаконних рішень, дій чи бездіяльності органів влади та їхніх посадових осіб, ч. 1 ст. 2 КАС України і ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. З посиланням на рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (2009) суд доходить висновку, що адекватне відшкодування шкоди, зокрема моральної, є одним з ефективних засобів юридичного захисту. Тлумачачи ст. 23 ЦК України, Верховний Суд визначає моральну шкоду як страждання або приниження, тобто негативні емоції (біль, муку, тривогу, страх, стрес, розчарування, відчуття несправедливості, тривалу невизначеність тощо), спричинені протиправною поведінкою. Проте не кожна негативна емоція досягає рівня страждання чи приниження. Його оцінюють з урахуванням мотивів протиправних дій, їх інтенсивності, тривалості, повторюваності, фізичних і психологічних наслідків, а в окремих випадках статі, віку та стану

здоров'я потерпілого. Позивач має довести, які саме дії спричинили страждання, яку шкоду вони заподіяли і якого вона розміру. Суд, у свою чергу, встановлює негативний вплив, причиново-наслідковий зв'язок і співмірність відшкодування. Шкоду відшкодовують незалежно від вини (ст. 1173 ЦК України), а обов'язок доведення правомірності рішень і дій покладено на відповідача (ч. 2 ст. 77 КАС України). Оскільки «розумність» і «справедливість» є оціночними поняттями, суди першої та апеляційної інстанцій мають широку свободу розсуду під час визначення розміру відшкодування. У редакційному коментарі журнал наголошує, що факт моральних страждань і розмір відшкодування можна обґрунтувати висновком судово-психологічної експертизи, проведеної атестованим судовим експертом за Методикою психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (реєстраційний код 14.1.75, введена в дію з 18.01.2019), і що учасник справи вправі подати висновок експерта, складений на його замовлення (ст. 104 КАС України). Названі судом критерії придатні як орієнтир для експертного дослідження переживань особи.

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування моральної шкоди, суб'єкт владних повноважень, Верховний Суд, адміністративне судочинство, ефективний засіб юридичного захисту, стаття 13 Конвенції, страждання і приниження, розумність і справедливість, судово-психологічна експертиза, висновок експерта на замовлення учасника справи.

General Approaches to Compensation for Moral Damage Caused by a Public Authority, as Formulated by the Supreme Court in Its Ruling of 10 April 2019 in Case No. 464/3789/17

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi administratyvnyi sud).

Abstract. In its ruling of 10 April 2019 in case No. 464/3789/17, the Administrative Cassation Court within the Supreme Court of Ukraine set out general approaches to compensation for moral (non-pecuniary) damage caused by public authorities. The Court relied on Article 56 of

the Constitution of Ukraine, Article 2(1) of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, Article 13 of the European Convention on Human Rights and the judgment of the European Court of Human Rights in Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine (2009), concluding that adequate compensation, including for moral damage, is an effective legal remedy. Interpreting Article 23 of the Civil Code of Ukraine, the Court defined moral damage as suffering or humiliation, i.e. negative emotions such as pain, anxiety, fear, stress, frustration, a sense of injustice or prolonged uncertainty caused by unlawful conduct. Not every negative emotion reaches that threshold: the assessment depends on the motives, intensity, duration and repetition of the unlawful acts, their physical or psychological consequences and, in some cases, the victim's sex, age and health. The claimant must prove which acts caused suffering, what harm resulted and its extent, while the court establishes the causal link and the proportionality of the award. Liability does not depend on fault (Article 1173 of the Civil Code), and the authority bears the burden of proving that its actions were lawful. Since reasonableness and fairness are evaluative notions, first-instance and appellate courts enjoy wide discretion in setting the amount. An editorial comment adds that a forensic psychological examination under registered methodology No. 14.1.75 can establish the fact of suffering and substantiate the amount, and that a party may submit an expert opinion obtained at its own request.

Keywords: moral damage, non-pecuniary damage, compensation, public authority, Supreme Court of Ukraine, administrative proceedings, effective remedy, European Convention on Human Rights, suffering and humiliation, reasonableness and fairness, forensic psychological examination.

Першоджерело: Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 10.04.2019 у справі № 464/3789/17.[2] Реферат оприлюднено в журналі 21.02.2021.

REFERENCES

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi administratyvnyi sud). Zahalni pidkhody do vidshkoduvannia moralnoi shkody, zavdanoi orhanom derzhavnoi vlady sformulovani Verkhovnym Sudom u postanovi vid 10.04.2019 u spravi №464/3789/17 [General Approaches to Compensation for Moral Damage Caused by a Public Authority, as Formulated by the Supreme Court in Its Ruling of 10 April 2019 in Case No. 464/3789/17] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/4363-zagalni-pidkhodi-do-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-zavdanoji-organom-derzhavnoji-vladi-sformulovani-verkhovnim-sudom-u-postanovi-vid-10-04-2019-u-spravi-464-3789-17 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Postanova Kasatsiinoho administratyvnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 10.04.2019 u spravi № 464/3789/17 [Ruling of the Administrative Cassation Court Within the Supreme Court of 10.04.2019 in Case No. 464/3789/17]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/81046506 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Верховний Суд погодився з рішенням апеляції про відхилення висновка спеціаліста - психолога з підстав не віднесення його до кола доказів, визначених статтею 69 КАС України та присудженою компенсацією за завдану моральну шкоду у розмірі одна тисяча гривень[1]

Верховний Суд (Касаційний адміністративний суд).

Реферат офіційного документа · оприлюднено 21.02.2021

Реферат. Спір про відшкодування моральної шкоди, завданої протиправними діями патрульного поліцейського, Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду розглянув у постанові від 26 січня 2021 р. у справі № 335/5271/17. Позивач вимагав 100 000 грн і посилався на висновок спеціаліста-психолога від 17 липня 2017 р., за яким грошовий еквівалент його моральних страждань становив від 320 000 до 490 000 грн; заявлену суму, з огляду

на стан державного бюджету, він називав символічною. Страждання позивач пов'язував із неприємними й соромними спогадами, психологічним дискомфортом, пережитим приниженням, а також із потребою звертатися до фахівців і витрачати робочий та особистий час. Апеляційний суд дослідив відеозапис події, врахував короткочасність конфлікту, поведінку обох сторін і наявність у позивача психологічного стресу та присудив 1000 грн. Висновок спеціаліста-психолога він відхилив, бо такий документ не належав до доказів, передбачених ст. 69 КАС України в редакції, чинній до 15.12.2017. Звернення до фахівців і витрати часу суд не визнав моральними стражданнями в розумінні ст. 23 ЦК України. Верховний Суд визнав ці висновки правильними. Він відтворив загальні підходи з постанови від 10.04.2019 у справі № 464/3789/17: моральна шкода полягає у стражданні або приниженні, не всі негативні емоції досягають такого рівня, а суд має встановити негативний вплив, причиново-наслідковий зв'язок і співмірність відшкодування. Оскільки «розумність» і «справедливість» є оціночними поняттями, суди першої та апеляційної інстанцій мають широку свободу розсуду і не зобов'язані присуджувати саме ту суму, яку назвав позивач. Доводи скаржника про невмотивоване зменшення суми касаційний суд відхилив. Для практики постанова важлива з двох причин. По-перше, вона показує, що позасудовий висновок спеціаліста-психолога, не будучи висновком експерта, може залишитися поза доказовою базою. По-друге, редакція журналу в коментарі радить звертатися до атестованого судового експерта-психолога, який застосовує зареєстровану Методику психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (код 14.1.75), і нагадує про право учасника справи подати висновок експерта, складений на його замовлення (ст. 104 КАС України).

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування моральної шкоди, висновок спеціаліста-психолога, висновок експерта, докази в адміністративному процесі, стаття 69 КАС України, Верхов-

ний Суд, патрульна поліція, розумність і справедливість, судово-психологічна експертиза, Методика 14.1.75.

The Supreme Court Upheld the Appellate Court's Rejection of a Psychologist Specialist's Opinion as Not Falling Within the Evidence Defined by Article 69 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine and Its Award of UAH 1,000 in Compensation for Moral Damage

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi administratyvnyi sud).

Abstract. The ruling of the Administrative Cassation Court within the Supreme Court of Ukraine of 26 January 2021 in case No. 335/5271/17 concerns a claim for moral damage caused by the unlawful actions of a patrol police officer. The claimant sought UAH 100,000, relying on a psychologist specialist's opinion of 17 July 2017 that valued his suffering at UAH 320,000 to 490,000. He described distressing and shameful memories, psychological discomfort and humiliation, as well as the need to consult professionals and spend working and personal time on the matter. Having examined video footage of the incident, the appellate court took into account the brief duration of the conflict, the conduct of both parties and the claimant's psychological stress, and awarded UAH 1,000. It rejected the specialist's opinion because such a document was not among the types of evidence listed in Article 69 of the Code of Administrative Procedure as in force before 15 December 2017, and held that time spent and professional consultations are not moral suffering under Article 23 of the Civil Code. The Supreme Court endorsed these findings, restated the general approaches of its ruling of 10 April 2019 in case No. 464/3789/17 and confirmed that lower courts have wide discretion and need not award the sum claimed. For practice, the ruling shows that an out-of-court opinion of a specialist, as opposed to an expert opinion, may be disregarded as evidence. An editorial comment recommends turning to a certified forensic psychologist applying registered methodology No. 14.1.75 and recalls a party's right to submit an expert opinion obtained at its own request.

Keywords: moral damage, compensation, psychologist specialist's opinion, expert opinion, evidence in administrative proceedings,

Code of Administrative Procedure of Ukraine, Supreme Court of Ukraine, patrol police, judicial discretion, forensic psychological examination.

Першоджерело: Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 26.01.2021 у справі № 335/5271/17.[2] Реферат оприлюднено в журналі 21.02.2021.

REFERENCES

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi administratyvnyi sud). Verkhovnyi Sud pohodyvsia z rishenniam apeliatsii pro vidkhylennia vysnovka spetsialista - psykholoha z pidstav ne vidnesennia yoho do kola dokaziv, vyznachenykh statteiu 69 KAS Ukrainy ta prysudzhenoiu kompensatsiieiu za zavdanu moralnu shkodu u rozmiri odna tysiacha hryven [The Supreme Court Upheld the Appellate Court's Rejection of a Psychologist Specialist's Opinion as Not Falling Within the Evidence Defined by Article 69 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine and Its Award of UAH 1,000 in Compensation for Moral Damage] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 1 (36). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/4362-verkhovnij-sud-pogodivsya-z-rishennyam-apelyatsiji-pro-vidkhilennya-visnovoka-spetsialista-psikhologa-z-pidstav-ne-vidnesennya-jogo-do-kola-dokaziv-viznachenikh-statteyu-69-kodeksu-administrativnogo-sudochinstva-ukrajini-ta-prisudzhenoyu-kompensatsieyu-za-zavdanu-pozivachu-moralnu-shkodu-u-rozmiri-odna-tisyacha-griven (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Postanova Kasatsiinoho administratyvnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 26.01.2021 u spravi № 335/5271/17 [Ruling of the Administrative Cassation Court Within the Supreme Court of 26.01.2021 in Case No. 335/5271/17]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/94394101 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 2. Новини журналу

20.01.2021

Відчуження одного з батьків другим – це психологічне насилля над дитиною[1]

9 грудня 2020 року суддя у відставці Єрусалимського суду у сімейних справах Філіп Маркус прочитав онлайн-лекцію «Відчуження батьків = психологічне насильство над дітьми», згодом перекладену українською. Він описав прояви й наслідки відчуження для дитини та запропонував пріоритетний розгляд таких справ, попереднє слухання не пізніше 14 днів і санкції за невиконання судових наказів. Михайло Шумило з Верховного Суду згадав синдром PAS, описаний Р. Гарднером 1985 року, і навів статистику КЦС ВС щодо справ про участь у вихованні та місце проживання дитини.

21.01.2021

Громадська організація «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка» з 21 січня 2021 року розпочинає роботу щодо відпрацювання системи Автоматизованого анонімного тестування для складання кваліфікаційного іспиту по експертним спеціальностям[2]

ГО «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка» з 21 січня 2021 року розпочинає пробне відпрацювання електронної системи автоматизованого анонімного тестування для кваліфікаційного іспиту судових експертів, запровадженої наказом Мін'юсту від 28.04.2020 № 1540/5 (чинність відтерміновано до 28 березня 2021 року). Доступи для членів спілки отримав член президії НКМР при Мін'юсті Назаров О. А. Члени спілки фіксуватимуть зауваження за 13 спеціальностями, серед них 14.1 «Психологічні дослідження». Описано три етапи іспиту та правила оцінювання.

22.01.2021

КЦС ВС указав на особливості доказування у справах про визначення місця проживання дитини[3]

Постановою від 23 грудня 2020 року у справі № 712/11527/17 КЦС ВС скасував рішення попередніх інстанцій у спорі батьків про місце проживання малолітньої дитини й направив справу на новий апеляційний розгляд. Суд відкинув «презумпцію» проживання дитини з матір'ю, нагадав про примат інтересів дитини за Конвенцією про права дитини і про обов'язковий висновок органу опіки (ст. 19 СК України). Для психологів важлива оцінка висновку спеціаліста: він ґрунтувався лише на поясненнях і документах матері, а психолог не вивчала матеріалів справи й не спілкувалася з дитиною та батьком.

19.02.2021

Відеоефір online Міжнародної науково-практичної конференції «СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ» м.Львів 19 лютого 2021 року[4]

19 лютого 2021 року у Львові відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності: реалії та перспективи». Її організували Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, Національний офіс інтелектуальної власності та ГО «Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності». Захід транслювали online на YouTube-каналі «Разом TV», і на сторінці журналу оприлюднено відеоефір конференції. Запис стане в пригоді експертам, які досліджують об'єкти інтелектуальної власності.

20.02.2021

Міністерство юстиції України оновило інформацію щодо вартості однієї експертогодини в 2021 році, яка становить з 29 січня 2021 року - 171,61 грн.[5]

Наказом Мін'юсту від 29.01.2021 № 343/5 з урахуванням індексу споживчих цін за 2020 рік вартість однієї експертогодини в науково-дослідних установах судових експертиз Мін'юсту на 2021 рік установлено в розмірі 171,61 грн. Нагадано, що вартість експертизи визначають за постановами КМУ від 1 липня 1996 р. № 710 і від 27 квітня 2006 р. № 590 залежно від складності та фактично витраченого часу. Наведено роз'яснення п. 45 постанови Пленуму ВССУ від 17.10.2014 № 10 про розподіл витрат на експертизу (ст. 86, 88 ЦПК) і норми ст. 15 Закону «Про судову експертизу» про оплату експертиз на замовлення сторін.

21.02.2021

Директоратом правосуддя та кримінальної юстиції було підготовлено Моніторинговий звіт за 2020 рік, який включає у тому числі розділ ефективності нормативно-правового регулювання у сфері судово-експертної діяльності[6]

Директорат правосуддя та кримінальної юстиції Мін'юсту підготував Моніторинговий звіт за 2020 рік, затверджений 15 січня 2021 року заступником Міністра юстиції О. Банчуком. У розділі про судово-експертну діяльність проаналізовано 9 проблем. Запропоновано визначити термін «судовий експерт» у Законі «Про судову експертизу», замінити в процесуальних кодексах «експерта з питань права» на «консультанта з питань права», закріпити за Мін'юстом формування політики в цій сфері, створити єдині експертно-кваліфікаційну та дисциплінарну комісії, окреслено повноваження саморегулівної організації судових експертів.

REFERENCES

1. Vidchuzhennia odnoho z batkiv druhym – tse psykholohichne nasyllia nad dytynoiu [Alienation of a Child from One Parent by the Other Is Psychological Violence Against the Child]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 20 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4102-

vidchuzhennya-odnogo-z-batkiv-drugim-ce-psihologichne-nasillya-nad-ditinoyu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Hromadska orhanizatsiia "Vseukrainska nezalezhna naukovo-doslidna ekspertna spilka" z 21 sichnia 2021 roku rozpochynaie robotu shchodo vidpratsiuvannia systemy Avtomatyzovanoho anonimnoho testuvannia dlia skladannia kvalifikatsiinoho ispytu po ekspertnym spetsialnostiam [From 21 January 2021, the NGO "All-Ukrainian Independent Research Expert Union" Begins Developing an Automated Anonymous Testing System for Qualification Examinations in Expert Specialities]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 21 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4107-gromadska-organizatsiya-vseukrajinska-nezalezhna-naukovo-doslidna-ekspertna-spilka-z-21-sichnya-2021-roku-rozpochinae-robotu-shchodo-vidpratsyuvannya-sistemi-avtomatizovanogo-anonimnogo-testuvannya-pid-chas-skladannya-kvalifikatsijnogo-ispitu-po-ekspertnij-spetsialnosti-probni-testuvannya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. KTSS VS ukazav na osoblyvosti dokazuvannia u spravakh pro vyznachennia mistsia prozhyvannia dytyny [The Civil Cassation Court of the Supreme Court Pointed out the Features of Proof in Cases on Determining a Child's Place of Residence]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 22 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4123-kcs-vs-ukazav-na-osoblivosti-dokazuvannya-u-spravah-pro-viznachennya-miscya-prozhivannya-ditini (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Videoefir online Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "SUDOVA EKSPERTYZA OBIEKTIV INTELEKTUALNOI VLASNOSTI: REALII TA PERSPEKTYVY" m.Lviv 19 liutoho 2021 roku [Video Broadcast of the Online International Scientific and Practical Conference "Forensic Examination of Intellectual Property Objects: Realities and Prospects", Lviv, 19 February 2021]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 19 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4357-videoefir-online-mizhnarod-

noji-naukovo-praktichnoji-konferentsiji-sudova-ekspertiza-ob-ektiv-intelektualnoji-vlasnosti-realiji-ta-perspektivi-m-lviv-19-lyutogo-2021-roku (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Ministerstvo yustytsii Ukrainy onovylo informatsiiu shchodo vartosti odniiei ekspertohodyny v 2021 rotsi, yaka stanovyt z 29 sichnia 2021 roku - 171,61 hrn [The Ministry of Justice of Ukraine Updated Information on the Cost of One Expert Hour in 2021, Which Amounts to UAH 171.61 from 29 January 2021]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 20 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4360-ministerstvo-yustitsiji-ukrajini-onovilo-informatsiyu-shchodo-vartosti-1-ekspertogodini-v-2021-rotsi-yaka-stanovit-z-29-sichnya-2021-roku-171-61-grn (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Dyrektoratom pravosuddia ta kryminalnoi yustytsii bulo pidhotovleno Monitorynhovyi zvit za 2020 rik, yakyi vkliuchaie u tomu chysli rozdil efektyvnosti normatyvno-pravovoho rehuliuvannia u sferi sudovo-ekspertnoi diialnosti [The Directorate of Justice and Criminal Justice Prepared the Monitoring Report for 2020, Which Includes a Section on the Effectiveness of Regulation of Forensic Expert Activity]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 21 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4364-direktoratom-pravosuddya-ta-kriminalnoji-yustitsiji-bulo-pidgotovleno-monitoringovij-zvit-za-2020-rik-yakij-vklyuchae-u-tomu-chisli-rozdil-efektivnosti-normativno-pravovogo-regulyuvannya-u-sferi-sudovo-ekspertnoji-diyalnosti (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 3. Новини інженерної психології та психотехніки

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Демонстраційний тест EyeDetect

Як виглядає перевірка на EyeDetect на практиці? Журнал показав це на прикладі демонстраційного тесту, у якому обстежуваний приховує задумане число.

У демонстраційному тесті людина обирає число й намагається його приховати, а система відстежує ледь помітні зміни в роботі окорухового апарату під час пред'явлення стимулів [1].

Проходження тесту на станції EyeDetect [2]

Порядок роботи простий: обстежуваний проходить тест тривалістю близько 30 хвилин, дані зчитуються й шифруються, а протягом 5 хвилин автоматичні алгоритми інтерпретують їх і видають результат. Станцію можна встановити в офісі або взяти портативну для ро-

боти у віддалених підрозділах; навчитися керувати програмами тесту можна менш ніж за 3 години [3].

Тестування на EyeDetect: оператор і обстежуваний [2]

Розробники наголошують на неупередженості процедури: результат формують автоматичні алгоритми, тож вплив кваліфікації оператора на висновок зменшується [3].

REFERENCES

1. Demonstratsionnyy test vyyavleniya lzhi c ispolzovaniem EyeDetect (Aydetekt). Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2019. 17 listop. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-napryami-spetsobladnannya/1034-demonstratsionnyj-test-c-ispolzovaniem-eyedetect-ajdetekt (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

2. Na III Mezhdunarodnom Kongresse rassledovateley i ekspertov po krizisnym situatsiyam 06-07 iyunya 2019 goda v Kieve byla predstavlena sovremennaya mezhdunarodnaya mobilnaya tekhnologiya vyyavleniya skryvaemoy informatsii EyeDetect. Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2019. 10 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-napryami-spetsobladnannya/958-na-iii-mezhdunarodnom-kongresse-rassledovatelej-i-ek-

spertov-po-krizisnym-situatsiyam-06-07-ibnya-2019-goda-v-kieve-byla-predstavlena-sovremennaya-mezhdunarodnaya-mobilnaya-tekhnologiya-vyyavleniya-skryvaemoj-informatsii-eyedetect (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

3. Videointervyu Devida Raskina odnogo iz vedushchikh poligrafologov sovremennosti o EyeDetect - sovremennoy mobilnoy tekhnologii detektsii skryvaemoy informatsii. Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2019. 22 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-napryami-spetsobladnannya/963-eyedetect-sovremennaya-mobilnaya-tekhnologiya-detektsii-skryvaemoj-informatsii-ee-ekonomicheskie-i-nauchno-obosnovanye-preimushchestva-pri-ispolzovanii-v-krizisnykh-situatsiyakh (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

Читачі також шукають

- Реєстр методик проведення судових експертиз[1]
- Заява з показаннями свідка, засвідчена нотаріально: позиція Верховного Суду[2]
- 28 типових зразків заяв і клопотань до суду[3]
- Висновок експерта як доказ: правові позиції Верховного Суду[4]
- База правових позицій Верховного Суду[5]

СТАНЬТЕ АВТОРОМ ЖУРНАЛУ

Судова експертиза потребує дослідників, які не бояться складних запитань. Якщо ви науковець, судовий експерт, адвокат, психолог чи здобувач наукового ступеня, надсилайте свої статті до редакції: журнал публікує дослідження з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез наведено далі.

QR-код відкриває цей номер на сайті; архів усіх номерів[6].

ПОТРІБЕН СУДОВИЙ ЕКСПЕРТ?

Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією.

Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[7] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

REFERENCES

1. Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz [Register of Methodologies for Conducting Forensic Examinations]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/reestr-metodik-sud-expertiz (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zaiava z pokazanniamy svidka, zasvidchena notarialno: pozytsiia Verkhovnoho Sudu [A Witness Statement Certified by a Notary: The Position of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5752-zayava-z-pokazannyami-svidka-pidpis-yakogo-zasvidchuetsya-notarialno-v-gpk-nadannya-pokazan-svidkiv-shlyakhom-posvidchennya-notariusom-ne-spriyae-vsebichnomu-zabezpechennyu-prava-uchasnikiv-spravi-staviti-pitannya-v-tsivilnomu-protsesi-pozitsiya-verkhovnogo-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. 28 typovykh zrazkiv zaiav i klopotan do sudu [28 Model Templates of Applications and Motions to the Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-

yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-ti-povi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vysnovok eksperta yak dokaz: pravovi pozytsii Verkhovnoho Sudu [Expert Opinion as Evidence: Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5121-pozitsiya-vs-visnovok-eksperta-ne-e-nalezhnim-ta-dopustimim-dokazom-yakshcho-u-nomu-ne-zaznacheno-shcho-ekspert-obiznanij-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-za-zavidomo-nepravdivij-visovok-i-shcho-takij-visnovok-pidgotovleno-dlya-podannya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Baza pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu [Database of Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/baza-pravovykh-pozytsii-verkhovnoho-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Arkhiv nomeriv zhurnalu. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Вимоги до статей і тез авторів

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ

1. Редакція розміщує статті й тези авторів у мережі Інтернет на офіційному сайті видання. Статті й тези в журналі публікуються безкоштовно.
2. Приймаються статті (до 15 аркушів) і наукові тези доповідей (до 5 аркушів) з тематики журналу, що не публікувалися й не подавалися до друку раніше. Надсилаючи текст, автор, якщо інше не передбачено угодою з редакцією, передає журналу право на виняткову публікацію роботи на безстроковий термін і зберігає право використовувати її текст у подальших працях з посиланням на першу публікацію в журналі.
3. Автор відповідає за зміст роботи, достовірність фактичних даних, цитат, власних імен і географічних назв, а також за відсутність у матеріалі даних, що не підлягають відкритій публікації.
4. Редакція може здійснювати наукове й літературне редагування, за потреби — рецензування, і має право відхилити матеріал, що не відповідає вимогам або тематиці видання, містить плагіат чи поданий із порушенням строку. Виявлений плагіат є безумовною підставою для відхилення.
5. Протягом тижня після отримання статті (тез) редакція повідомляє автора електронною поштою про прийняття матеріалу до публікації.

ОФОРМЛЕННЯ ПУБЛІКАЦІЇ

1. Індекс УДК[1]; відомості про авторів: прізвище, ім’я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, країна (для іноземних авторів). Прізвище та ім’я латиницею подають за офіційними правилами транслітерації[2].
2. Назва публікації стисло відображає її зміст; анотацію подають після назви мовою публікації та українською мовою.
3. Файл Microsoft Word: шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5, абзацний відступ

1,25 см, береги — 2 см. Рядки: УДК; ім'я та прізвище автора (праворуч, напівжирним); установа, науковий ступінь, вчене звання, посада; назва великими літерами (посередині); анотації; текст.

4. Посилання в тексті — у квадратних дужках із номером джерела і сторінкою, напр. [1, с. 25]; список використаних джерел — наприкінці тексту за ДСТУ 8302:2015. Інтернет-посилання супроводжуються повними адресами URL.
5. Ілюстрації, графіки й таблиці розміщують безпосередньо в тексті там, де вони потрібні за змістом.
6. Структура статті: постановка проблеми та її актуальність; зв'язок із науковими й практичними завданнями; аналіз останніх досліджень; невирішені частини проблеми; мета; виклад основного матеріалу; висновки й перспективи. Структура тез: актуальність, мета, матеріали й методи, результати, висновки, список літератури.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ

Статтю (тези) надсилають з дотриманням термінів виходу номерів[3] на електронну пошту заступника головного редактора за напрямом: психологічні науки — д-р психол. наук, професор Євдокимова Н. О. (yevdokymova@ukr.net); юридичні науки — д-р юрид. наук, професор Кириченко О. А. (alankir23@ukr.net), або головному редактору канд. психол. наук, доценту, ветерану війни — учаснику бойових дій, суб'єкту ветеранського підприємництва Назарову О. А. (nazarovua@ukr.net). Назва файлу: «прізвище_стаття» або «прізвище_тези», напр. Шевченко_стаття. Студенти (курсанти, слухачі) додають скан рецензії наукового керівника. Отримання матеріалів редакція підтверджує.

Authors from abroad prepare the paper according to the publication requirements of their country, add a short abstract in Ukrainian and send a Microsoft Word file to nazarovua@ukr.net named "surname_article" or "surname_theses".

Персональні дані авторів використовуються лише для внутрішніх завдань видання й не передаються стороннім особам; надсилання матеріалів означає згоду автора

на їх обробку відповідно до Закону України «Про захист персональних даних». Повний текст вимог — на сайті журналу[4].

REFERENCES

1. Universalna desiatkova klasyfikatsiia (UDK) : onlain-dovidnyk. Teacode. URL: https://teacode.com/online/udc (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Pro vporiadkuvannia transliteratsii ukrainskoho alfavitu latynytseiu : postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 27.01.2010 № 55. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Terminy vykhodu nomeriv. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/termini-vikhodu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (*Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice*). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509; префікс DOI 10.53672 (Crossref), DOI журналу 10.53672/ej.

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Внесений Державним комітетом телебачення і радіомовлення України до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції (свідоцтво серія ДК № 8355 від 09.06.2025; види діяльності: видавнича діяльність, розповсюдження видавничої продукції). Статус суб'єкта ветеранського підприємництва підтверджено витягом з Єдиного державного реєстру ветеранів війни від 31.10.2026 № 31102026-00003569 (Міністерство у справах ветеранів України)[3].

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі» (ТОВ «Інститут психологічної експертизи і поліграфа»); міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08[2].

Галузь: юридичні, психологічні науки. **Періодичність:** 1 раз на два місяці. **Мови видання:** українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ

Видання пройшло державну реєстрацію як онлайн-медіа та включене до Реєстру суб'єктів у сфері медіа відповідно до Закону України «Про медіа» (ідентифікатор медіа R40-05509). Види електронних видань, їхні вихідні відомості та правила їх розміщення визначає ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості»; на електронні видання поширюються також ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» і ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості».

МЕТА, ГАЛУЗЬ І ПРОБЛЕМАТИКА

Журнал спрямований на втілення в Україні європейських практик наукової самоорганізації, згуртування вітчизняної професійної спільноти науковців, психологів, поліграфологів, правознавців і судових експертів навколо обговорення актуальних теоретико-прикладних проблем спеціальних знань, які застосовуються в юридичній діяльності, зокрема тих, що перебувають у стадії наукової розробки.

Видання присвячене питанням теорії і практики судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності, сучасному судочинстві, навчанні, тренінгу, формуванню професійно важливих якостей представників юридичних професій (експертів, слідчих, суддів, прокурорів, адвокатів, юристів). До журналу приймаються статті проблемного характеру з цивільного, адміністративного, кримінального, кримінального процесуального та інших галузей права, а також із судової психології та інших напрямів психологічної науки, пов'язаних із судово-психологічною експертизою, використанням поліграфа і спеціальних знань у юридичній практиці. Редакція запрошує до співпраці докторів і кандидатів наук, молодих учених, а також усіх, хто займається науково-практичною діяльністю з цієї проблематики.

The journal is devoted to topical issues of the theory and practice of forensic psychological examination,

the use of the polygraph and other special knowledge in legal activities, modern legal proceedings, education and training of representatives of legal professions (experts, investigators, judges, prosecutors, attorneys, lawyers).

СТРУКТУРА ВИДАННЯ (ЗА ПОЛОЖЕННЯМ ПРО ЖУРНАЛ)

- Реферати, анотації та бібліографічні описи щодо застосування спеціальних знань: новини науки та прикладної діяльності; міжнародний досвід і співробітництво.
- Наукові публікації (статті): теорія та історія застосування спеціальних знань; судово-психологічна експертиза: методичні підходи до вирішення завдань; проблемні аспекти застосування поліграфа; правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності; точка зору фахівця; юридична практика; інновації наукової школи юриспруденції професора Аланкіра; сторінка вченого.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

This publication practices a policy of immediate open access to published content, upholding the principles of the free flow of scientific information and the global exchange of knowledge.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал створено у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа як ефективних інструментів сучасної психологічної науки у вирішенні найвідповідальніших правових проблем і ситуацій, а також використання інших напрямів спеціальних знань у юридичній практиці (економічних, товарознавчих, медичних, військових, криміналістичних тощо). Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання в міжнародній базі періодичних видань.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Журнал включено до інтернет-баз даних наукових видань, державних реєстрів медіа та бібліотек:

- Реєстр суб'єктів у сфері медіа (Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення), ідентифікатор медіа R40-05509[4]
- Google Scholar (Google Академія)[5]
- ISSN International Centre — ISSN Portal, запис 2521-1463[6]
- Crossref — член-реєстрант DOI, префікс 10.53672[7]
- Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ)[8]
- Polska Bibliografia Naukowa (PBN)[9]

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62.
Mailing address: Khreshchatyk Str. 22, P.O. Box V-62, Kyiv-1, 01001, Ukraine.

Засновник — видавець (з усіх питань діяльності журналу): канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович; тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net.

Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна, тел. +38 (050) 493-72-81, e-mail: yevdokymova@ukr.net; д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович, тел. +38 (068) 760-60-26, e-mail: alankir23@ukr.net.

Сайт: expertize-journal.org.ua[10]; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

Електронна сторінка цього номера[1]. Джерело відомостей: сторінка «Про реферативно-наукове видання» на сайті журналу[3].

REFERENCES

1. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2021. № 1 (36). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2021. URL: https://expert-

ize-journal.org.ua/nomera/19801-2021-1-36 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kyiv International Forensic Institute of Psychological Examination and Polygraph Research] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vytiah z Reiestru subiektiv u sferi media shchodo online media "Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi" (identyfikator media R40-05509). Natsionalna rada Ukrainy z pytan telebachennia i radiomovlennia. URL: https://drive.google.com/file/d/1YG1vbKwA5qQ2HXbKIKXVNeZs4tcUPtaw/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : profil u Google Akademii (Google Scholar). URL: https://scholar.google.com/citations?user=EaNiTNMAAAAJ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys ISSN 2521-1463. ISSN Portal. ISSN International Centre. URL: https://portal.issn.org/resource/ISSN/2521-1463 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys zhurnalu v Crossref (prefiks DOI 10.53672). DOI: https://doi.org/10.53672/ej. [in Ukrainian].

8. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Reiestri naukovykh vydan Ukrainy. UkrINTEI. URL: http://nfv.ukrintei.ua/view/614090f159cc1d06af650872 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

9. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Polska Bibliografia Naukowa (PBN). URL: https://pbn.nauka.gov.pl/core/#/journal/view/648237294097070b7dded6b3/9b3b60a2-d524-45ec-8e49-95ff3cacdb78 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

10. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

2021, № 1 (36) (січень – лютий 2021 р.)

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 68 с.

Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua